

Juudit astub Estonia lavale

Anu Mõttus

Täna, 22. septembril 2006 esietendub rahvusoperis Estonia A. H Tammsaare "Juudit", mille on lavastanud Katri Aaslav-Tepandi. Näitejuhina on kavalehel kirjas ka Olovernese osatäitja Tõnu Tepandi nimi.

Miks Anton Hansen Tammsaare draama ooperiteatris?

Katri Aaslav-Tepandi: "Me saame rääkida peaaegu samatähenduslikult kahest tähtpäevast: eesti teater 100 ja Estonia 100, sest sajaaastaseid kutselisi teatreid meil ju ainult kaks ongi. Tammsaare teoste vaim, "Juuditi" vaimus on minu arvates väga õige seda juubelit tähistama.

Kui Estonia 1906. aastal eesti teise kutselise teatrina loodi, olid selle asutajateks draamanäitlejad: Paul Pinna, Theodor Altermann, Betty Kuuskemaa, Karl Jungholz, Netty Pinna, hiljem lisandusid Erna Villmer, Ants Lauter, Toomas Tõnu ja Hilda Gleser. Tahtsime tänasele teatrikülastajale meelde tuletada, et Estonia alustas sõnateatrina.

Meil Tõnu Tepandiga oli Estoniaga ka varasemast üks tore koostöökogemus "Teatriromansi" näol, mis esietendus 2004. aastal Kammersaalis. Nüüd leiti, et koostöö võiks jätkuda eesti algupärandiga. Kui teatrijuhid oma ettepaneku tegid, teadsin juba sekund hiljem, et see on "Juudit", ja veel sekund hiljem ütlesid ka juhid "jah".

Tammsaare "Juudit" on minu arvamist mööda Eesti teatridramaturgia üks paremaid teoseid. See Piibli apokrüüfidest võetud lugu, jõulised karakterid, võimas kiredraama ja tugev inimsuse sõnum, mille Tammsaare on sinna kirjutanud, teevad "Juuditist" just õige näidendi, millega täna sel päeval Estonia juubelit tähistada.

Tammsaare on oma näitemängu käekirjas, stiilis ja atmosfääris olnud väga piiblitruu, aga lisanud siiski ühe asja, mida apokrüüfide Juuditi loos ei ole – ta on toonud müüdi tagant välja inimese oma tungide ja igatsustega. Nii et ühtpidi on laval piiblitruu Juudit, aga teistpidi on see Tammsaare maailm. Igas lauses on tunda tema häält, inimesenägemist."

Juudit on küll sõnalavastus, kuid etenduse kavalehelt leiab ka helilooja nime...

Katri Aaslav-Tepandi: "Helena Tulve helilooming ei ole lavaline dekoratsioon tavatähenduses, vaid mängib lavastuses omaette olulist rolli. Sama võib kindlasti öelda Krista Tooli kujunduse kohta. Meie lavastusmeeskonna koostöö on olnud väga huvitav.

Kui kunstnik Krista Tooliga olen koos teinud peaaegu kõik oma 27 lavastust, siis Helena Tulve leidsin ühelt eesti nüüdismuusika plaadilt. Jäin seda kuulama ja avastasin, et see on ju Juuditi lugu. Helistasin heliloojale ja uurisin, millega ta parasjagu tegeleb. Ta oli asjast huvitatud ja andis veel oma plaate kuulata. Kuulasime koos ja leidsime ühiselt, et see on Tammsaare "Juuditi" atmosfäärile ja vaimusele väga sarnane maailm. Või ütleme siis, meie ettekujutusele sellest. Igaüks võib ju Tammsaarest isemoodi arvata.

Nüüdseks on koostöö kestnud väikeste pausidega juba aasta.

Tavaliselt olen oma lavastustele muusikalise kujunduse ise teinud, aga seekord olen küll väga rõõmus, et Helena Tulve peale sattusin. Tema muusika toob lavastusse mingi teise mõõtme, mida ma ise ei oleks ehk suutnud luua."

Kuidas sai kokku "Juuditi" trupp?

Katri Aaslav-Tepandi: "'Juuditi" näiteseltskond pole draamatrupp selle tavamõistes.

Vaatasime kõiki sel hooajal Estonia mängukavas olnud lavastusi ja otsustasime ühiselt, et seekord ei peaks Estonia laval mängima ainult eesti draamanäitlejad külalistena, vaid nii,

nagu selles majas kunagi töötati. Kui polnud nii, et draamanäitleja operetis ei mänginud, või vastupidi. See on ainulaadne kooslus, mis on kogunenudki kokku ainult Juuditi pärast. Meie trupis on nii draamanäitlejad kui lauluartistid ning see koostöö on olnud väga huvitav.

Muusika- ja draamateatri näitlejad on pidanud omavahel kohanduma. Lavastajana saan öelda, et ühiselt sünnib üks hoopis eriline mängulaad.

Juudit ja Olovernes on meie lavastuses draamanäitlejad Garmen Tabor ja Tõnu Tepandi.

René Soom, kes mängib nimetut, on lauluartist. Väga oluline tegelane, kes senistes Juuditi lavastustes on kipunud millegipärast kahe silma vahele jääma, on Osias, Petuulia peavanem – üks kolmest mehest, kelle Juudit selles loos tapab. Teda mängib samuti draamanäitleja Peeter Raudsepp.

Draamanäitlejatest teevad kaasa veel Terje Pennie, Vello Janson ja Tõnu Tamm, kes praegu on küll näitejuhina Estonia palgal, Estonia solistidest ning kooriartistidest Tiit Tralla ja Mati Vaikmaa, Diana Dikson-Soom, Jaan Vaidla, Olev Kriisa, Aare Kodasma, Kalev Vaidla, Sven Tarlap, Alar Haak, Joonas Parve ja Marko Mäesaar. Trupp koosneb inimestest, kellest tean, et võin minna nendega väga rasketele radadele. Kes viitsivad süveneda ning kellega on hea ja usalduslik koostöö. Garmen Taboriga õppisime lavakunstikooli 15. lennus koos, kõigis minu esimestes olulisemates lavastustes oli Garmen minu põhinäitleja. Tõnu Tepandiga oleme koostööd teinud samuti lavakoolist alates, kus ta oli minu õppejõud. 1999. aastast oleme teinud ühiselt väga palju lavastusi, "Juuditis" on see koostöö esmakordselt kavalehel kajastatud nii, et mina olen kirjastaja, tema näitejuhina. Eriti kooriartistidega proove tehes on raskemate näitetehnikasse puutuvate ülesannete lahendamisel olnud Tõnust suur abi.

Vello Janson mängis "Teatriromansis" Karl Menningut, Peeter Raudsepp on minu kauaaegne koostööpartner pedagoogina nii Tallinna teatrikoolis kui Viljandi Kultuuriakadeemias.

Olen ka estoonlastega juba varem pisut koostööd teinud. Enamik neist, kes praegu "Juuditis" osalevad, oli abiks "Teatriromansi" televariandi tegemisel ETV-s. Varasem võimalus neid inimesi proovisituatsioonis tundma õppida andiski mulle impulsi sellise koosseisuga "Juuditit" lavastada."

Tõnu Tepandi: "Tegelikult pole olnud kuigi raske kooriartistide näitlejaansamblistse sulatada. On küllalt kerge suunata andekat inimest talle harjumuspärasest natuke erinevale lainele, sealhulgas ka hääleliselt. Kui inimesed on tulnud vabatahtlikult kokku ühe asja tegemiseks, annab see tööle hoopis teise tähenduse ja seda erilist teha tahtmist tajub igaüks, kes siin loos mängib."

Estonia sügishooaja mängukavas on vaid neli Juuditi etendust. Kas see ongi tõesti kõik?

Tõnu Tepandi: "Neli etendust nüüd sügisel, elu näitab, mis edasi saab. Anname endale aru, et see lavastus on Estonia kui ooperi- ja balletiteatri repertuaaris erakordne ja tehniliselt keeruline lavastus suurel laval. Publiku huvi põhjal võime otsustada, mis saab "Juuditist" kevadel või järgmisel hooajal."

Esimesel septembril näitas ETV televarianti teie eelmisest Estonia katuse all valminud lavastusest. Kuidas jõudsite "Teatriromansi" materjali juurde?

Katri Aaslav-Tepandi: "Lavakunstikoolis õppimise ajal tekkis mul teatriajaloo tunnis kinnisidee, et kirjutan Erna Villmerist raamatu. See, mida ma temast kuulsin, helises mu hinges nii kõvasti vastu: et ta oli õppinud Moskva Kunstiteatris, kuidas ta mängis ja kuidas võttis teatrit kui pühamut. Rääkisin kavatsusest oma õppejõule, teatriteadlasele Lea Tormisele, kes viis mu kokku omal ajal Erna Villmerit uurinud Karin Kasega. Temalt sain 40 aastaks kõrvale pandud sinise mapi Erna Villmeri kirjadega. Trükkisin neid ümber – ostsin selleks koguni kirjutusmasina –, käisin muuseumis Villmeri arhiivi uurimas... Tegelesin asjaga mitu aastat, kuni jõudsin 26-aastaselt tiiruga kirjandusmuuseumisse Luiga fondidesse ja nähes seal seda seinatäit materjali mõtlesin, et ei, mul pole selleks tööks tarkust ega jõudu.

Üks põhjus, miks Villmerist raamatu kirjutamine toona pooleli jäi, oli Erna Villmeri ja Juhan Luiga abielu viimane kiri – meeletu kiri. Võtad selle kätte ja hakkad kuulma inimese häält. Mul hakkas päris õudne: selline tunne, nagu seisaks siinsamas kõrval elus inimene, kelle kirja ma loen ja kelle hinge tungin. Panin selle kirja kiiresti kokku ja põgenesin. Ja nii see jäigi mitmeks aastaks – kuni kohtumiseni Vaino Vahinguga. Temaga viis mind kokku Tõnu Tepandi, kes oli ka üks minu magistratöö juhendajaid. Vahing oli siis parasjagu hakanud Juhan Luiga monograafiat kirjutama ja otsinud välja kõik Luiga kirjavahetused, mille ta mulle lahkelt üle andis. Nii jõudsingi kümme aastat hiljem uuesti sama teema juurde tagasi. Olime Vaino Vahinguga kirjavahetuses ja ühel hetkel leidsime, et kui meil on nii palju materjali käes, teeme näitemängu. See oli 1999. aastal. Näidend ilmus Loomingu Raamatukogus ja hakkasime

otsima kohta, kus seda lavastada. Oli ilmselge, et kõige paremini sobib Estonia, kus kogu see draama kunagi aset leidis. Estonia juhtkonna nõustumine meie ideega oli üks minu elu olulisemaid hetki. Sündis minu arvates koostöö kõige õigem variant, mis põhineb vastastikusel usaldusel ja huvil.”

Tõnu Tepandi: ““Teatriromansi” telelavastuse variant võiks olla koolis suurepärase teatri- ja kultuuriajaloo õppevahend. Justkui teatrilane pildipiibel: ülevaatlike piltidega on kaetud terve ajastu – kõik teemad, mis aastatel 1913–1924 õhus olid.”

Kas koostöö Estoniaga võiks jätkuda ka tulevikus?

Katri Aaslav-Tepandi: ““Juudit” pole veel esietendunud, nii et keelan endale igasugused tulevikku puudutavad mõtisklused. Tuleb keskenduda sellele, mis käsil. Praegu on vaikse neljapäeva tunne – rohi ka ei kasva. Kannatamise aeg enne ülestõusmist.”